

“Qarabağın taleyi döyüş meydanında həll olunur”

(3-cü hissə)

Rusiya hərbi eksperti: Ermənistan mülki hədəfləri, Azərbaycan Ordusu isə hərbi hədəfləri vurur

Rusiya Müdafiə Nazirliyi yanında İctimai Şuranın rəhbəri, “Milli Müdafiə” jurnalının baş redaktoru, nüfuzlu hərbi ekspert polkovnik İqor Korotçenko “Pravda”nın internet versiyasının baş redaktoru İlna Novikovaya Qarabağda hadisələrin mümkün inkişafı, müharibənin gedişi barədə danışdı. Həmin müsahibənin növbəti hissəsini oxucularımıza təqdim edirik.

Əvvəli burada

1-ci hissə <https://sia.az/az/news/politics/834283.html>

2-ci hissə <https://sia.az/az/news/politics/834464.html>

- İqor, demişdin ki, tərəflərdən biri açıq şəkildə məğlub olmağa başlayacağı təqdirdə danışıqlar aparmaq məcburiyyətində qalacaq. Müharibə davam etdiyi müddətdə heç kim heç nəyi qəbul etmək istəmir. Məlum oldu ki, bu düstur indi işləmir?

- İndi bu formula Azərbaycanın bir üstünlüyə sahib olduğu üçün işləmir deyilə bilməz. Paşinyanın çıxışını əsas götürərək ki, heç kim məni qərəzdə günahlandırmasın. Nikol Paşinyan xalqa müraciətində şimalda və cənubda geri çəkilməli olduğunu etiraf etdi. Bununla birlikdə, o, hər halda sonda qalib gələcəklərinə əmin olduğunu dedi, amma bu anda da Azərbaycan irəliləyir, Ermənistan geri çəkilir.

Bu prosesin inkişaf edib-ətməyəcəyini bilmirik, çünki hələ də atəşkəsə nail olunacağına ümid var. Ancaq atəşkəs razılaşmaları nəticə verməzsə, hərbi-texniki üstünlüyə malik Azərbaycan ordusu hücumu davam etdirəcəkdir.

Fikrimcə, bir neçə amil sabitliyi poza amillərdir. Birincisi, Ermənistan Azərbaycan ərazisindəki hədəflərə bir neçə raket zərbəsi endirdi, bunlar hərbi hədəflər deyil, şəhərlər idi. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən atılan bir neçə raket vuruldu, lakin təəssüf ki, bəziləri hədəflərinə çatdı və bu hədəflər arasında Azərbaycanın 2-ci böyük şəhəri Gəncə də var.

Orada bir raket şəhər blokunda ki çoxmərtəbəli yaşayış binasına dəydi, xeyli sayda insan öldü və daha da çox yaralandı. Bu hərəkət üçün heç bir hərbi ehtiyac yox idi. Niyə, niyə edildi? - Bu sual əmri verənlərə verilməlidir. Anlamaq vacibdir ki, məsələn, topçu silahlar, tanklar, çoxsaylı raket sistemləri, ağır alovlanma sistemləri döyüş meydanının silahlarıdır və döyüşlərin komandirləri yerində özləri bu növ silahlardan hansına düşməne qarşı döyüşlərdə istifadə edəcəyinə qərar verirlər.

Fakt budur ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında hərbi əməliyyatların baş verdiyi ərazinin kiçikliyi nəzərə alsaq, əməliyyat-taktiki raket sistemləri, əslində strateji silahdır. Ona görə də, raket silahlarının istifadəsi hərbi-siyasi rəhbərliyin yüksək vəzifəli şəxslərinin səlahiyyətidir.

Azərbaycan Ermənistanın Gən-

cəyə raket zərbəsi endirdiyini bildirməklə yanaşı, “Elbrus” əməliyyat-taktiki raket sistemi olaraq təsnif edilən raket qalıqlarını da təqdim etdi. Bu raket qərb qısaltması ilə “Skad” kimi daha yaxşı tanınır. Belə bir raket kifayət qədər ciddi bir silahdır. Ermənistan bu silaha istifadə etdi və mülki əhaliyə birbaşa zərbə vurdu, lakin Azərbaycan bu zərbəyə eyni şəkildə cavab vermədi. Fərqli bir şəkildə cavab verdi: Azərbaycanın Ermənistanın sərhəd bölgələrində pilotsuz təyyarələrin köməyi ilə intensiv şəkildə aparmağa başladığı havadan kəşfiyyat sayəsində bənzər bir sinif əməliyyat-taktiki raket sisteminin çıxış mövqeyinə irəlilədiyini aşkarladı. Bu kompleks döyüş mövqeyinə oturmaqda dəqiq bir zərbə ilə vuruldu. Kompleks Ermənistan ərazisində məhv edildi.

- İqor, dediniz ki, Azərbaycan Qarabağdakı müharibəyə texnoloji cəhətdən çox fəal şəkildə hazırlaşdı. Bunu necə şərh edərdiniz?

- Azərbaycan 2016-cı ilin aprel döyüşləri zamanı da müasir texnikalardan və pilotsuz təyyarələrdən fəal şəkildə istifadə etdi, izual hadisələri zamanı da, yeni, uzun müddətdir müasir yüksək texnologiyalı bir ordu qurma yolunu tutub. Azərbaycan bu ən modern silahları, bunları ona satmağa razı olan ölkələrdən alıb. Xüsusilə, Rusiya Azərbaycana 5 milyard dollar dəyərində müasir silah və texnika verib. Ancaq PUA-lara gəldikdə, biz, əlbəttə ki, pilotsuz təyyarələrin istehsalı sahəsində lider deyilik, buna görə də Azərbaycan bunları əsasən, İsraildən aldı.

Ermənistan bu boşluğu öz hərbi-texniki həlləri ilə aradan qaldırmağa çalışdı. 2016-cı il müharibəsindən sonra Ermənistanda kəşfiyyat və birdəfəlik hücum pilotsuz təyyarələrini inkişaf etdirməyi öz üzərinə götürən bir neçə ixtisaslaşmış şirkət yaradıldı.

Ancaq başa düşmək lazımdır ki, Ermənistanın texnoloji imkanları çox zəifdir. Azərbaycan isə həm İsrailin malik olduğu PUA-ların ən yaxşısını ala bildi, həm də özündə PUA istehsalını təşkil etdi. Son hadisələrin də göstərdiyi kimi, bu dronları son dərəcə effektiv bir şəkildə istifadə etdi.

- Ancaq Ermənistan ordusunun havadan müdafiəsi var...

- Ermənistanın hava müdafiəsi rəqibin pilotsuz uçuş aparatlarının

belə geniş miqyasda istifadəsinə hazır deyildi. Bu səbəbdən, gecə vuruşları da daxil olmaqla, zərbələrin necə baş verdiyini sanki kompüter oyunlarında bizə göstərən belə bir müharibə mənzərəsi görürük. Bütün bu texnoloji, robot müharibə vasitələri indi bütün dünya üçün ciddi bir xəbərdarlığa çevrilib. Bu, vacib amildir, çünki tanınmış hərbi analitiklər də hazırkı müharibə həqiqətlərini, o cümlədən pilotsuz təyyarələr məsələsini diqqətlə təhlil etməyə başlamağa çağırırlar. Əslində bu, PUA-ların bu qədər fəal istifadə olunduqları ilk genişmiqyaslı müharibədir.

Ən başlıcası, əvvəldən yalnız kəşfiyyatçılar deyil, eyni zamanda birdəfəlik kamikadze dronları da fəal şəkildə istifadə olunur. Üstəlik, hədəfləri vurmaq üçün yenidən istifadə edilə bilən zərbə dronları var.

Müasir müharibələrin yeni gerçəkliyi pilotsuz təyyarələrin bu qədər geniş miqyaslı istifadəsidir. Odur ki, təkcə bu münaqişə iştirakçıları üçün deyil, həm də bütün dünya orduları üçün sual yaranır - buna necə müqavimət göstərmək olar?

Bu, indi hər kəs üçün çox böyük bir problemdir. Çünki təxminən 50 milyon dollara başa gələn müasir təyyarələrlə müqayisədə bunlar olduqca kiçik, yıqcam və ucuzdur. İdarəolunan zenit raketləri ilə təchiz edilmiş müasir hava hücumundan müdafiə sistemlərinin qiyməti də çox yüksəkdir. PUA-lar isə hədsiz çox saydadır.

Heç olmasa Rusiyada, hər hansı bir düşmənin bizə qarşı oxşar silahlardan istifadə edə biləcəyi şəraitdə hava hücumundan müdafiə sistemimizi necə modernləşdirəcəyimizə dair nəticələr çıxarmalıyıq. Bu, quru qoşunlarına qarşı hava müdafiəmiz üçün ciddi bir problemdir, çünki pilotsuz təyyarələr orduda olan silah və hərbi texnikanı vurmaq üçün fəal şəkildə istifadə olunur. Bu proseslə biz sistem səviyyəsində məşğuluq. Xüsusilə, Rusiya quru qüvvələrinin strukturunda müvafiq bir şöbə var - general-leytenant Aleksandr Leonovun rəhbərlik etdiyi quru qoşunlarının hava müdafiəsi.

Quru qüvvələrimizin qorunması üçün silah istehsalı üçün əsas mərkəz İjevskdəki “Kupol” Elektromexanika Zavodudur. Keçən il bu zavod Müdafiə Nazirliyi ilə müxtəlif modifikasiyalı “Torrent 2” komplekslərinin istehsalı üçün 100 mil-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə “Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

yard rubl məbləğində müqavilələr imzalandı. Bu komplekslər pilotsuz təyyarələrə qarşı işləmək üçün uyğunlaşdırılır.

Çünki, bizim üçün ilk zəng Qarabağ müharibəsindən çox əvvəl çalınıb. Yüksək texnoloji bir müharibə apardığımız Suriyada terror qrupları asimmetrik müharibə metodları axtarmağa başlamışdılar. Təyyarələrimizin “Xmeimim” hərbi hava bazasındakı park yerlərini GPS ilə təchiz olunan və verilmiş koordinata əsasən uçuş tapşırıqları ilə hərəkət edən dronlar əldə etdilər. 15, 20, 30 bu tip pilotsuz təyyarələrin cəlb olunduğu hücumlar başlayanda ilk dəfə belə bir təhlükə ilə qarşılaşdıq və “Xmeimim”dəki hava bazasının qorunması ilə əlaqədar çox ciddi tədbirlər görməyə məcbur olduq.

Effektiv bir müdafiə və aşkarlama sistemi quruldu, çünki aşkar etmə, hədəf təyin etmə signalı vermək və hava müdafiə sistemlərini aktivləşdirmək vacibdir. Suriyadakı aviabazamızı qoruyan “Torrent 2” kompleksləridir. Basqınlarda iştirak edən pilotsuz təyyarələrin 90 faizi bu komplekslər tərəfindən vuruldu, qalan 10 faizi isə “Xmeimim”i hədəf edən digər hava hücumundan müdafiə sistemləri və kompleksləri tərəfindən məhv edildi.

İndi kökündən fərqli bir səviyyəni görürük. Dağlıq Qarabağda primitiv pilotsuz uçuş aparatları deyil, Ermənistan ordusunun texnikasını çox dəqiq və effektiv şəkildə məhv etməyə başlayan yüksək texnoloji pilotsuz təyyarələr iş aparır.

Bu hər kəs üçün yaxşı bir dərindir. Bölmələrimizin pilotsuz təyyarələri məğlub etməyə hazır olması üçün bu döyüş təcrübəsinin çox ciddi şəkildə araşdırılması tələb olunur. Çünki, gələcəkdə bu cür düşmənciliklər bizə qarşı hər hansı

bir düşmən tərəfindən aparıla bilər. Bundan sonra hər hansı bir müharibə süni intellektlə idarə olunan PUA-ların aktiv istifadəsi ilə baş verəcəkdir.

- İqor, Azərbaycanda elə böyük hərbi strateqlər varmı ki, birbaşa hərbi elmdə yeni bir söz söylədilər?

- Hərbi elmdə yeni bir kəlmədən deyil, tətbiqetmə miqyasından bəhs edərim. İndiyə qədər məsələn, İsraililər və ya amerikalılar tərəfindən pilotsuz təyyarələr hədəflərin məhv edilməsi üçün birdəfəlik istifadə olunurdu. Təxminən desək, bir konvoy var və ya bir terrorçu dəstə gəzir, bir dron qaldırılır və birdəfəlik istifadə edilir.

Müharibənin 2 həftəsi ərzində hər gün kütləvi şəkildə pilotsuz təyyarələrin istifadəsi var idi, buna görə də miqyas, kəmiyyət göstəriciləri haqqında danışmaq. Buna bir çox amil də daxildir: döyüş nəzarət sistemi, məlumatın qəbulu və tətbiqi.

Kəşfiyyatçı məlumat ötürür, hədəfin koordinatını verir, sonra birdəfəlik bir pilotsuz uçuş aparatı uçuş və yüksək səviyyədə qorunan, məsələn bir mühəndis quruluşu, topçu mövqeləri də daxil olmaqla konkret hədəfi vurur.

Bu texnikanın Qarabağda nə dərəcədə istifadə edildiyi indi həqiqətən heyretamizdir. Bu əslində bu qədər pilotsuz təyyarələrin istifadəsi ilə bu miqyasda ilk qarşıdurmadır. Onların fikrincə, Azərbaycanlıların ciddi üstünlüyü var və burada bu vasitələrin inkişafı və istifadəsi, hətta döyüş texnologiyalarının konseptual dərk edilməsində lider mövqeləri tutur.

**Tərcümə etdi:
Elçin Bayramlı**